

KOVÁCS GÁBOR

A HATÁRŐRSÉGI CSAPATERŐ ALKALMAZÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI A VESZÉLYHELYZETEK ELHÁRÍTÁSA SORÁN

1. Bevezetés

Az elmúlt évtizedben a Magyar Határőrség történetében soha nem látott szervezeti korszerűsítés zajlott le, mely lehetővé tette az európai színvonalon álló, állandó állományra épülő határrendészet kialakítását.

A veszélyhelyzetek elhárításában való részvétel összetett feladat. Az állam alkotmányos kötelessége a polgári élet és vagyónbiztonságának biztosítása. Az elmúlt években földünk különböző térségeiben, de Európában, ezen belül hazánkban is bekövetkezett természeti, ipari katasztrófák, nukleáris balesetek erőteljesen ráirányították a figyelmet az emberiség, a természet és az élővilág megóvására. További súlyos fenyegetettséget jelentenek az esetleges terrortámadások, azok hatásai és következményei, a légi balesetek, a járványok kirobbanása.

A fenyegetettség és káresemények elhárításában szerzett tapasztalatok azt bizonyították, hogy napjainkban kiemelt jelentőséggel bír a katasztrófák elleni védekezés tervezése, szervezése, a polgári lakosság és a mentésben részt vevő szervezetek felkészítése, a szükséges eszközök, anyagok készletezése. Ugyanezen tapasztalatok erősítették azt a szükségszerűséget és igényt, hogy a katasztrófák következményei felszámolásában elengedhetetlen valamennyi állami szerv bevonása, a nemzetközi együttműködés és a kölcsönös segítségnyújtás.

A Határőrség feladatrendszere elválaszthatatlan a komplex biztonság megteremtésében végzett tevékenységtől. A Határőrség jelenlegi szervezeti felépítésében megtalálhatóak a határvadász századok, azok a szervezeti elemek, amelyek olyan mobil, szervezeten alkalmazható és átcsoportosítható erőt képviselnek, amelyek intézkedő képessége és alkalmazása biztosított a rendészeti feladatok végrehajtása során. A határvadász századok alkalmazása rendkívül szerteágazó lehet, hiszen a határellenőrzési feladatokon kívül, a feladatrendszer egyik eleme lehet a veszélyhelyzetek elhárításában való részvétel. Munkámban ezeket a lehetőségeket kívánom – a teljesség igénye nélkül – felvillantani.

2. A biztonság és a megteremtésére vonatkozó együttműködés

A biztonság, a biztonságpolitika komplex megközelítéséből kiindulva, a téma vizsgálatát indokolt a kor igényeinek megfelelő globális szemléletmóddal kiterjeszteni. A biztonságpolitika fogalmkörének tisztázása nem a felszólalás tárgya, de komplex jellege miatt megállapítható, hogy az összetevőit egy rendszerként kell kezelni. A biztonság megteremtése iránti igény az európai unióban közös követelménnyé lépett elő, amelyet a

költségtakarékosabb, de hatékonyabb működéssel kell biztosítani, amely nem nélkülözheti a rendvédelmi szervek közös alkalmazását.¹¹⁶

Az 1997. évi XXXII. törvény a határőrizetről és a Határőrségről (továbbiakban: Hőr. tv.) 37. § (1) alapján, „a Határőrség jogszabályban meghatározott feladatok végrehajtása során együttműködik a Magyar Honvédséggel, a Rendőrséggel, a Vám- és Pénzügyőrséggel, a menekültügyi, továbbá az idegenrendészeti hatóságokkal, a katasztrófavédelmi szervekkel, a büntetés-végrehajtás szerveivel, a nemzetbiztonsági szolgálatokkal, a környezetvédelmi és a természetvédelmi hatóságokkal és más állami szervekkel, valamint a helyi önkormányzatokkal és azok hivatalaival, a gazdálkodó szervezetekkel, a társadalmi szervezetekkel, a természetes személyekkel és azok közösségeivel.”

Hazánkban a veszélyhelyzetek (katasztrófák) megelőzése és az ellenük való védekezés (a továbbiakban: katasztrófavédelem) nemzeti ügy. A védekezés egységes irányítása állami feladat. Minden egyes katasztrófavédelemre megvannak és működnek a megfelelő reagáló szervezetek és léteznek az ezek tevékenységét összefogó, koordináló szervek, biztosítottak a kidolgozott tervek. Ebben a bonyolult tervezési rendszerben a Határőrség helye és szerepe pontosan körülhatárolható, amely feladatrendszerrel általában a csapaterejével (határvadász századok) hajt végre.

3. A határőrségi csapaterő, a határvadász század meghatározása, alkalmazása a Határőrség szervezeti- és feladatrendszerében

A Határőrség szervezete a Hőr. tv. 21-22.§-ában és más jogszabályokban meghatározott feladatok végrehajtását biztosító szolgálati ágakra és szolgálatokra tagozódik. A Belügyminiszter 40/2001. (XII.23.) BM rendelete a Határőrség Szolgálati Szabályzatáról 4.§. (2). bekezdés e) pontja alapján a határvadász századok a bevetési szolgálati ághoz tartoznak.¹¹⁷ A Határőrizeti törvény 35.§. meghatározza, hogy a határőr erők kötelekben a határterületen¹¹⁸ és határterületen kívül¹¹⁹ milyen feladatok végrehajtására alkalmazhatók.

A határőrségi csapaterő fogalmának meghatározása során az állapítható meg, hogy a határőrségi csapaterő az államhatár rendészetét ellátó szervezet tevékenységében állandó-, vagy ideiglenes jelleggel működő, hivatásos (szerződéses) állományból összeállított,

¹¹⁶ „A biztonság nehezen meghatározható fogalom. A "biztonság" szó latin megfelelője a "securitas sine cura" ("securitas" ill. "securus", két összetevője "sine=nélkül", és "cura=aggodalom/félelem". A biztonság legegyszerűbb megközelítésben a fenyegetettség nélküli állapotot, vagy bármiféle veszélyeztetettség hiányát értjük. Más megfogalmazásban a biztonság mindazoknak a céloknak, feladatoknak és eszközöknek a rendszere, amelyek felhasználásával csökkenthető a fenyegetettség és/vagy hatékonyan elhárítható bármiféle veszélyhelyzet. A biztonság fogalmának meghatározásakor számolnunk kell azzal, hogy az másként értelmezhető az egyén, az állam illetve a nemzetközi közösség szintjén.” (Vö. [Biztonsagpolitika.hu Team](http://www.biztonsagpolitika.hu), 2004-2006. URL: <http://www.biztonsagpolitika.hu>). A biztonság fogalmának meghatározása az utóbbi időszakban jelentősen átalakult, kiszélesedett, de alapvető tartalma nem változott. „A biztonság a veszélyektől, vagy bántódástól mentes, zavartalan állapot”. Magyar Értelmező Kéziszótár. Akadémiai Kiadó 1987. 139. o.

¹¹⁷ „A bevetési szolgálat biztosítja a határőrségi feladatok végrehajtásához szükséges erőösszpontosítást, manőverező készséget, valamint az illegális migráció és az ahhoz kapcsolódó más jogellenes cselekmények komplex mélységi ellenőrzésének végrehajtását, illetve összehangolását, továbbá tartalék erőként a váratlan helyzetek kezelését” A belügyminiszter 40/2001. (XII.23.) BM rendelete a Határőrség Szolgálati Szabályzatáról 4.§. (3). bekezdés a) pontja.

¹¹⁸ „határterületen a Határőrizeti törvény 21.§-ban és a 22.§ (1) bekezdésének a), b), c), e), f), g), és i)” pontjaiban meghatározottak alapján. Az 1997. évi XXXII. törvény a határőrizetről és a Határőrségről 35 § a).

¹¹⁹ „határterületen kívül a Határőrizeti törvény 21.§-ban és a 22.§ (1) bekezdésének c), e), és i) pontjaiban foglalt feladatok végrehajtására alkalmazhatók.” Az 1997. évi XXXII. törvény a határőrizetről és a Határőrségről 35. § b).

speciálisan-, illetve többirányú alkalmazásra felkészített, hierarchikusan felépített, olyan kötelék, amely azonnali alkalmazhatósággal képes a váratlan feladatok megoldására.

Határvadász század „A határőr igazgatóság alárendeltségében működő, önálló illetékességi területtel nem rendelkező helyi szerv, mely feladatát az igazgatóság, (központi irányítás alatt a Határőrség) illetékességi területén végzi.”¹²⁰ A századot 5 szolgálati csoport alkotja, létszáma 100-120 fő között változik. A szolgálati csoportok 12-24, 12-48 órás ún. II. típusú váltásos szolgálati idő rendszerben teljesítenek szolgálatot. Indokolt esetben a század összevonható és az erői együttesen is alkalmazásra kerülhetnek. A század technikai eszközökkel és berendezésekkel jól felszerelt, biztosított a feladatok végrehajtásának a logisztikai háttere. A Magyar Határőrség jelenleg 15 határvadász századdal rendelkezik, amelyek területi elhelyezése alapvetően a Határőr Igazgatóságok diszlokációját tükrözi.

4. A Határőrség alkalmazására vonatkozó jogszabályi alapok a katasztrófák elhárítása terén

4.1. A Magyar Köztársaság Alkotmánya alapján

Veszélyhelyzet: (Alkotmány¹²¹ 35. § (1) bek. i) pontja alapján) „Az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető elemi csapás, illetőleg következményeinek az elhárítása.” Pl.:

- Súlyos, több embernél halálos lefolyású tömeges megbetegedés;
- Ivóvíz célú vízkivétellel érintett felszíni vizek szennyezése;
- Súlyos légszennyeződés;
- A környezetre veszélyes hulladékkal való közvetlen és súlyos szennyezés;
- Radioaktív anyagokkal, vagy nukleáris ürobjektum becsapódásával kapcsolatos, a sugárszintet átlépő sugárterhelés;
- Ipari balesetek;
- Árvízi védekezés;
- Több napon keresztül tartó kiterjedő, folyamatos, intenzív megmaradó hóesés, vagy hófúvás;
- Régióon belül egyidejűleg járhatatlan vasútvonal, főút, valamint legalább 5 mellékút;
- Belvízvédekezés során kialakult helyzet.

Szükségállapot: (Alkotmány 19. § (3) bek. i) pontja alapján) „Az alkotmányos rend megdöntésére, vagy a hatalom kizárólagos megszerzésére irányuló fegyveres cselekmények, továbbá az állampolgárok élet- és vagyonbiztonságát tömeges mértékben veszélyeztető, fegyveresen, vagy felfegyverkezve elkövetett súlyos, erőszakos cselekmények, elemi csapás, vagy ipari szerencsétlenség esetén kihirdetett alkotmányos jogállapot.”

¹²⁰ 33/1998. Országos Parancsnoki Intézkedés 2. pontja.

¹²¹ A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény

4.2. Az 1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófák elleni védelem irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről meghatározása szerint

Katasztrófa¹²²: „a szükségállapot, vagy a veszélyhelyzet kihirdetésére alkalmas, illetőleg a minősített helyzetek kihirdetését el nem érő mértékű olyan állapot, vagy helyzet (pl.: természeti, biológiai eredetű, tűz okozta), amely emberek életét, egészségét, anyagi értékeit, a lakosság alapvető ellátását, a természeti környezetet, a természeti értékeket oly módon, vagy mértékben veszélyezteti, károsítja, hogy a kár megelőzése, elhárítása, vagy a következmények felszámolása meghaladja az erre elrendelt szervezetek előírt együttműködési rendben történő védekezési lehetőségeit és különleges intézkedések bevezetését, valamint az önkormányzatok és az állami szervek folyamatos és szigorúan összehangolt együttműködését, illetve nemzetközi segítség igénybevételét igényli.”

4.3. a belügyminiszter irányítása alá tartozó szervek katasztrófavédelmi feladatairól és a védekezés végrehajtásának rendjéről, valamint e szervek irányítási és működési rendjéről 48/1999. (XII. 15.) BM rendelet szerint

A Határőrség katasztrófavédelmi feladatait a fenti BM rendelet határozza meg. A rendelet szerint a Határőrség feladatai három területre oszthatók fel: a védekezés során a Határőrség közreműködik, részt vesz, valamint végzi az alábbi feladatokat.

A védekezés során a Határőrség közreműködik:

- A határterületi lakosság és a határforgalomban résztvevők tájékoztatásában;
- A határátkelőhelyeken végrehajtandó személyi és anyag, jármű, vegyi-sugármentesítési feladatok, az egészségügyi és a járványügyi rendszabályok betartásában;
- A határátkelőhely területén bekövetkezett veszélyes szállítmányok kiömlése, szivárgása esetén a riasztási és biztosítási feladatokban, a sugárzó anyagok felfedezése esetén meghatározott eljárásban;
- A szomszédos országok területéről átsodródó mérgező, vagy sugárszennyezett felhők esetén a riasztásban a szükséges, a védettséget növelő intézkedések megtételében;
- A kihirdetett veszélyhelyzet megyei, illetve a települési önkormányzatok rendeleti úton meghatározott feladatai végrehajtásában, a minősített időszaki együttműködési feladatok előkészítésében és végrehajtásában;
- A BM Bevándorlási és Állampolgársági Hivatallal együttműködve a menekültek fogadásában, továbbirányításában, a tömeges migráció kezelésében;
- A lakosság életét és anyagi javait veszélyeztető terrorcselekmények következményeinek felszámolásában.

¹²² 1999. évi LXXIV. törvény 3. § e) a katasztrófák elleni védelem irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről. KERSZÖV CD jogtár. Bp. 2006.

A Határőrség részt vesz:

- Az árvíz, belvíz elleni védekezésben, technikai eszközök biztosításával és kijelölt erővel, valamint lehetőségei függvényében a kitelepített lakosság elhelyezésében és ellátásában;
- A lakosság élet- és anyagi javait tömeges mértékben veszélyeztető természeti csapások, ipari baleset következményei felszámolásában;
- A veszélyeztetett határterületi lakosság kimenekítésében, kitelepítésében;
- Meghatározott körzetek lezárásában, a kijelölt objektumok őrzés-védelmében;
- A határ menti lakosság védelme, anyagi javainak biztonsága érdekében együttműködik a megyei és a települési önkormányzati, valamint rendvédelmi szervek feladatainak végrehajtásában;

A Határőrség végzi:

- A mentő- és megsegítő erők államhatáron történő átkelésének biztosítását, felvezetését, határátléptetését;
- A nemzetközi polgári védelmi, illetőleg a katasztrófavédelemben részt vevő erők, eszközök, határterületen történő mozgásának, illetve az egyszerűsített átléptetésének biztosítását a határátkelőhelyek körzetében;
- Az államhatár veszélyeztetett szakaszainak lezárását, rendészeti célú határbiztosítási feladatok végrehajtását.¹²³

A jogszabályban meghatározott feladatok végrehajtását elsősorban a megfelelő mobilitású, a feladatellátáshoz szükséges eszközökkel ellátott határvadász alegységek számára tervezi a Határőrség vezetése.

5. A katasztrófák csoportosítása

A katasztrófák rendszerezése megkönnyíti a felkészülést a károk enyhítésére, a mentésre, a következmények felszámolására. A katasztrófák minden fajtájának pontos jellemzője a kiterjedés és az intenzitás.

A katasztrófa-veszélyeztettség az alábbi területekre osztható:

- természeti veszélyeztető hatások;
- technológiai és nukleáris veszélyhelyzet hatásai;
- egyéb veszélyhelyzetek.

Természeti veszélyeztető hatások:

- árvíz;
- belvíz;
- rendkívüli időjárási körülmények (hó, szélvihar, aszály);
- földrengés;
- földcsuszamlás.

A fenyegető természeti veszélyeztető hatások esetén (árvíz, belvíz, rendkívüli időjárási körülmények, földrengés, földcsuszamlás) végrehajtandó határőrségi feladatok:

¹²³ 48/1999. (XII. 15.) BM rendelet. A Határőrség katasztrófavédelmi feladatai; KERSZÖV CD jogtár. Bp. 2006.

- Információk gyűjtése, a kialakult helyzet előzetes értékelése;
- Előzetes intézkedés kiadása;
- Szükség esetén a határőrségi, valamint az igazgatósági operatív törzs, aktivizálása;
- A vonatkozó tervek, rendelkezésre álló erők eszközök pontosítása;
- A veszélyeztetés nagyságának, jellegének, a további előrejelzési adatok értékelése;
- Folyamatos kapcsolat fenntartása az együttműködő szervezetekkel;
- A veszélyeztetett kirendeltségek kitelepítésének előkészítése;
- A mentési igényekre való reagálás, a mentő állomány felkészítése, a bevonható eszközök, anyagok előkészítése;
- Együttműködési feladatok egyeztetése, erők, eszközök szükséges mértékű átcsoportosítása;
- Részvétel a megyei és helyi védelmi bizottságok munkájában;
- A szolgálati rendszer szükséges mértékű átszervezése;
- A határforgalom részleges, vagy teljes korlátozása;
- Tájékoztatás az utasok és szállítmányozók részére;
- Közrendvédelmi feladatok ellátásában való részvétel;
- Egészségügyi és járványügyi megelőző rendszabályok bevezetése, fenntartása;
- A lakosság, kimenekítésében, kitelepítésében való részvétel;
- A veszélyeztetett területre illetéktelen személyek bejutásának megakadályozása;
- Szükségátkelőhelyek nyitása, működtetése, a menekülők ki- és beléptetésének végrehajtása;
- A szomszédos határőrizeti szervek helyzetének értékelése;
- A kétoldalú nemzetközi megállapodásnak megfelelően a mentő-, megsegítő erők egyszerűsített átléptetésének előkészítése, végrehajtása.

Technológiai veszélyeztető hatások:

- vízszennyezés élő vizekben, ivóvízkészletben;
- levegőszennyeződés;
- veszélyes anyagok előállítása, felhasználása, tárolása;
- veszélyes hulladékok hatásai;
- robbanás üzemi környezetben, lakókörnyezetben;
- tüzeset;
- energetikai, közüzemi rendszerek zavarai, leállása;
- járvány, járványveszély, állategészségügyi járványveszély.

Technológiai és nukleáris veszélyeztető hatások elhárítása esetén végrehajtandó határőrségi feladatok

5.1. Vízszennyezés élő vizekben, ivóvízkészletben, levegőszennyezés

A Határőrség közreműködik:

- Az észlelt esemény időpontjának, helyének, jellegének jelzése;
- A túldoldalról való terjedés esetén a szomszédos határőrizeti szerv értesítése,
- A mentő, mentesítő szervek tevékenységének biztosítása.

5.2. Veszélyes anyagok előállítása, felhasználása, tárolása, szállítása

A Határőrség közreműködik:

- A szolgálati feladatok végrehajtása során észlelt esetleges veszélyes anyagszállítás, lerakásának, tárolásának jelzése az illetékes szervek felé;
- Saját tevékenységben a veszélyes anyagok előírásos kezelése;
- Az átkelőhelyen, illetve annak közelében megsérült, szivárgó, mérgező anyag észlelése esetén: Az észlelt esemény időpontjának, helyének, jellegének jelzése az illetékes szervek tájékoztatása. A túloldalra való terjedés esetén a szomszédos határőrizeti szerv értesítése. Az utasok tájékoztatása, az átkelőhely kiürítése, elkerülő utak kijelölése, forgalomirányítás. A mentő, mentesítő szervek tevékenységének biztosítása.

5.3. Robbanás üzemi- vagy lakókörnyezetben, a lakosságot és az anyagi javakat tömeges mértékben veszélyeztető tüzeset, energetikai, közüzemi rendszerek zavara, leállása, nukleáris veszélyeztető hatások

Határőrség közreműködik:

- Az észlelt esemény bejelentése az illetékes szervek felé;
- Az illetékes szervek által kért közreműködésre (területzárás, forgalomirányítás, lakosság- és anyagi javak mentése őrzés-védelem stb.); kijelölt erők, eszközök felkészítése, alkalmazása.

Határőrség feladatai:

- A kialakult helyzet értékelése a Határőrségre (igazgatóságra) gyakorolt hatása szerint;
- A szolgálati rendszer szükséges mértékű átszervezése, határforgalom ideiglenes korlátozása;
- A szakmai szervek, helyi önkormányzat, a megyei, illetve a helyi védelmi bizottság igényei szerinti mentési, védekezési, illetve kárfelszámolási munkákban való részvétel;
- A csempészett, illetve rejtett sugárzó anyagok átkelőhelyen történő megjelenése esetén, annak felfedése.

5.4. Járvány, járványveszély, állategészségügyi járványveszély

Határőrség közreműködik:

- Az elrendelt egészségügyi, járványügyi rendszabályok foganatosítása, fenntartása, az érintett átkelőhelyeken, szükség szerint más határőrségi szerveknél;
- Szolgálati feladatok végrehajtása közben észlelt, az elrendelt rendszabályokkal kapcsolatos jelenségek közlése a szakmai szervekkel;
- Közreműködés egészségügyi, fertőtlenítő anyagok szállításában, meghatározott területek zárásában.

Határőrség feladatai

- Meghatározott rendszabályok bevezetése, fenntartása a Határőrség érintett szervezeteinél;

- A meghatározott védekezési feladatok végrehajtása;
- Az utasforgalom, szállítmányozók tájékoztatása az esetleges határforgalmi korlátozásokról;
- Az együttműködésre kijelölt határőrségi erők, eszközök felkészítése, alkalmazása.

5.5. Egyéb veszélyhelyzetek

5.5.1. Migrációs tömegmozgások kezelése

Határőrség közreműködik:

- A kialakult menekültügyi helyzet kezelése az érintett szervezetekkel (Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, helyi önkormányzatok, Rendőrség, stb.);
- A szükséges előkészítő tevékenységek egyeztetése; Az ideiglenes menekült gyűjtő helyek kijelölése, berendezése, működtetése;
- Menekültbiztosító erők állományának felkészítése;
- Menekültek összegyűjtése, ellenőrzése, szükség szerinti egészségügyi és ételmezési ellátása, továbbirányítása (szállítása);
- Menekültgyűjtő helyek működtetésében való részvétel.

Határőrség feladatai:

- Az előidéző események elemzése, információk beszerzése, elemzése, értékelése,
- Az együttműködő szervek előzetes tájékoztatása, a kialakult helyzetről;
- Az érintett határőr igazgatóságok felkészítése, a várható helyzet kezelésére;
- Erők, eszközök szükséges mértékű átcsoportosításának előkészítése, végrehajtása;
- Az átkelőhelyeken, illetve a zöldhatáron érkező menekültek összegyűjtése,

5.5.2. Jellemzően visszatérő tömegmozgások, torlódások kezelése

Határőrség közreműködik:

- A torlódás lehető legrövidebb időn belül történő megszüntetése;
- Utasok, együttműködő szervek, túloldali határőrizeti szervek tájékoztatása
- Kritikus pontok megerősítése, erők eszközök szükség szerinti átcsoportosítása;
- az átkelőhelyek rendjének fenntartása;
- Az utasok mozgásának szervezett irányítása.

Határőrség feladatai:

- Azon határforgalmi átkelőhelyek meghatározása, amelyeken időszakosan nagy torlódások alakulnak ki;
- A torlódások okainak elemzése, az elkerülésükhöz szükséges előzetes intézkedések megtétele;
- Az együttműködő szervek tájékoztatása a várhatóan kialakuló torlódásokról.

5.5.3. Bajbajutott légi-járművek megsegítését szolgáló földi kutató-mentő szolgálatban való részvétel, mentési munkálatok (helyszínbiztosítás) végrehajtásában¹²⁴

¹²⁴ pl.: 2006. január 19-én 19.00-20.00 óra között Hejce térségében lezuhant szlovák felségjelű AN-24-es katonai utasszállító repülőgép felkutatása, valamint területbiztosító, kutató-mentő tevékenység.

5.5.4. Repülőtéri kényszerhelyzet elhárításban való részvétel (helyszínbiztosítás, felszámoló erők támogatása).

6. A veszélyhelyzeti irányításra való felkészülés és a követelmények

Az elmúlt időszakban bekövetkezett eseményeket követően a tapasztalatok feldolgozása során egyértelműen bebizonyosodott, hogy szükséges a műveletirányítási rendszer korszerűsítése. Napjainkban az informatikai hálózatok rendszere, a GPS rendszerek, a különböző adatbázisokból történő hozzáférés bizonyították, hogy a vezetést új, bevetés irányítási alapokra kell helyezni.¹²⁵

A határrendészetben megjelentek az új technikai eszközök: a digitalizált térképek; a GPS/GPRS technika; az elektronikus kommunikáció eszközeinek elterjedése; a digitális, szabványosított jelábrázolás; az adatbázisok, adatszolgáltató rendszerek; a felderítő, jelző és méréstechnika; az elektronikus nyilvántartás; az elektronikus okmányszerkesztés és levelezés; a sokszorosítás, távmásolás, reprodukálás; a vezetők közvetlen érintkezésének új formái (video-konferencia, SMS, mobil telefon).

Az új technika alkalmazásával együtt járó hatások: a pontos, gyors automatikus adatáramlás; az információk folyamatok egyszerűsödése; az információk megosztása; új információátviteli módszerek kialakulása; a verbális kommunikáció átalakulása; tudás alapú szabályozás érvényesülése.

Az államhatár rendészetével és a katasztrófák kezelésével összefüggő események kezelésére a határőrségnél egy olyan vezetési és kommunikációs központot igényel, (bevetés irányítási központ) ahol:

- Megtalálhatók a működéshez szükséges összes információ (jogszabályok, szakértők névjegyzéke, tervek-elképzelések egy-egy helyzet kezelésére, előző esetekből levont tapasztalatok);
- Folyamatosan gyűjtésre, feldolgozásra és elemzésre kerülnek a kialakult helyzettel kapcsolatos adatok;
- Meghosszabbítják az események kezeléséhez szükséges stratégiai és operatív döntéseket;
- Felmérik és nyilvántartják a rendelkezésre álló erőforrásokat, követik azok helyzetének alakulását;
- Összeköttetést tartanak a feladat kezelésében résztvevő más szervekkel, szervezetekkel.

A katasztrófahelyzetek kezelésével kapcsolatos műveletirányítás (ügyeleti szolgálatok) általános feladatai:

- Az információ (bejelentés) vétele, rögzítése, tisztázása;
- Jelentés a szervezet vezetőjének (helyettesének);

¹²⁵ A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Kossuth Lajos Hadtudományi Kar Határőr Tanszéke által koordinált „Válság- és konfliktushelyzet kezelés bevetés-irányítási rendszere” témájú, több szerv együttműködését modellező projektben megalakításra került a vezetési rendszer gyakorlati leképezése, a szükséges informatikai háttér kialakítása és annak gyakorlati oktatása. A tanszék rendelkezik a szükséges vezetési eszközökkel, videó konferencia rendszerekkel, a szükséges digitális térképekkel, GPS követő rendszerrel, az elemző értékelő munkához szükséges tudás és adatbázissal. A bevetés irányítási rendszer üzemeltetése a napi oktatómunka gyakorlatában teret nyert, melyet a kidolgozott feladatok, a tanévet lezáró háromszintű komplex vezetési gyakorlat levezetése jellemez, amely gyakorlaton más szervek bevonásával végrehajtott európai uniós határrendészeti akció a Pécsi és a Kiskunhalasi Határőr igazgatóság bevonásával került végrehajtásra.

- Az előjáró által meghatározott feladatoknak megfelelően riasztja az operatív törzs tagjait, valamint a kijelölt végrehajtó állományt;
- Figyelemmel kíséri a riasztott állomány beérkezését, annak helyzetét jelenti az előjárónak;
- Előkészíti a vonatkozó terveket, intézkedéseket;
- Figyelemmel kíséri a végrehajtó állomány felkészülésének helyzetét;
- Folyamatosan tájékoztatást ad az együttműködő szervek ügyelete részére;
- Gyűjti a beérkező információkat, azokat eljuttatja a felhasználóhoz;
- Folyamatos kapcsolatot tart az aktivizált operatív törzsszel;
- Folyamatosan figyelemmel kíséri a védekezési munkálatok végrehajtásának helyzetét.

7. A határőrségi csapaterő alkalmazásának lehetőségei a katasztrófák elhárítása során

A határvadász század állománya, – általában – a veszélyhelyzettel (katasztrófa-helyzettel) kapcsolatos feladatok végrehajtása során, a következő fontosabb feladatokat hajthatja végre.

A határvadász:

- a) önállóan, vagy járőrtársként járőrözési, figyelési, feladatokat láthat el a katasztrófa súlytotta területen, vagy annak határán;
A határvadász század területellenőrzési feladatait ebben az esetben jellemzően álló és mozgó járőrökkel hajtják végre, tevékenységük a tereptárgyak átkutatás és a figyelés.
- b) ellenőrző-áteresztő pontot (EÁP) működtethet;
Az ellenőrző-áteresztő pont a határőr alegységek állományából kijelölt - ideiglenes jelleggel működtetett - speciális határrendészeti elem, mely egy meghatározott helyen áthaladó polgári, katonai, gyalogos és járműforgalom ellenőrzését, szállítmányok átvizsgálását, áthaladásának szabályozását hajtja végre. Alkalmazásra kerülhetnek a határvadászok ellenőrző-áteresztő pont telepítésében, melyeket leggyakrabban egy adott ponton áthaladó forgalom ellenőrzése és területek lezárása során működtetnek.
- c) zárási feladatokat hajthat végre;
A zárás olyan ideiglenes rendészeti tevékenység, amelynek során a zárásban résztvevő erők a zárás vonalán meghatározott szolgálati helyeken, a területen mozgó személy vagy személyek valószínű mozgási irányának lezárását végzik. A veszélyhelyzet által fenyegetett területet általában körül kell zárni, el kell szigetelni a környezetétől.
- d) kutatási feladatokat hajthat végre;
A kutatás a határvadász alegységek olyan ideiglenes szolgálati tevékenysége, amelyet meghatározott területen eltűnt, személyek, tárgyak, tartózkodási helyének felkutatása, előtalálása érdekében alkalmaznak.
- e) a menekültbiztosító osztag feladatainak ellátása, a menekültek összegyűjtése, feltartóztatása, őrzése-védelme, szállítása, menekültgyűjtő állomás üzemeltetése;
Egyes esetekben a rendészeti célú határbiztosítás és a menekültbiztosító osztag tevékenysége időben és térben nem választható el egymástól. Veszélyeztetettség (katasztrófa-helyzet) időszakában az államhatáron a szomszéd ország felől a

menekültek folyamatosan érkehetnek. Ekkor a menekültbiztosítói feladatokat is el kell látniuk a határvadász alegységeknek, a rendészeti célú határbiztosítás keretében.

- f) a lakosság biztonságérzetének megerősítése, a rendőrség támogatása közbiztonság, közrend növelésében, a határrend fenntartásának elősegítése;
Rendészeti célú határbiztosításban szükség lehet a rendőrségi feladatok egy részének átvételére. A feladatok végrehajtását az együttműködési tervek alapján hajtják végre.
- g) kitelepített helységek, határőrségi, vagy egyéb objektumok (külképviseltek stb.) őrzése-védelme;
Kiemelt feladatként jelentkezik azon helységek közrendjének felügyelete, amelyekből a lakosságot kitelepítették. Kiemelten kezelendő a nemzetgazdaság szempontjából fontos objektumok, létesítmények, terrorveszélyes helyszínek őrzése-védelme. A határőrségi csapaterő állománya - képzettsége alapján - sokoldalúan alkalmazható ezen feladatok ellátására.

8. A határőr csapaterő veszélyhelyzetekben történő még hatékonyabb alkalmazásához a következő fejlesztések, illetve a feladatok végrehajtása szükséges (javaslatok)

- Az alkalmazás jogi feltételeinek szélesítése;
 - szükséges tovább bővíteni a hazánkkal szomszédos országok között, a veszélyhelyzetek kezelésére vonatkozó kétoldalú megállapodások körét, amelyek alapja a kölcsönös előnyök kihasználása, a hatékony, de költségtakarékos együttes tevékenység;
- A mobilitás további fejlesztése;
 - a határőrségi csapaterő mobilitása a csapatszállító buszok alkalmazásával megoldott;
 - a századoknál jó terepjáró-képességgel rendelkező olyan gépjárműpark létrehozása, mellyel biztonságosan végrehajtható az állománynak a káreset, vagy a veszély helyére történő elszállítása, indokolt a téli terepjáró képesség növelése érdekében hálancok beszerzése;
- Az informatika, az összeköttetés fejlesztése;
 - a TETRA rendszer üzembeállításával biztosítani a még megbízhatóbb összeköttetést, lehetőséget keresni az együttműködő szervekkel és a műveletirányító központtal történő folyamatos és megbízható kapcsolattartásra;
 - a korszerű hírközlő és adatátviteli rendszerekkel kompatibilis, korszerű, mobil számítógépes összeköttetés, az adatbázisokhoz való hozzájutás megteremtésének biztosítása;
 - indokolt a vezetési rendszerek összehangolása, közös vezetési gyakorlatok végrehajtása, különleges időjárás és terepviszonyok között, közös egyezményes jelrendszer kidolgozása.
- Az állomány képzettségének javítása;
 - folyamatosan gondoskodni szükséges az állománynak a feladatokra történő gyakorlatias és többirányú képzéséről, kiemelt figyelmet kell fordítani az új feladatok ellátására való felkészítésre (pl.: kutatási-, rendfenntartói-, objektumőrzési-, mentési-, menekültbiztosítói feladatok ellátása);

- A felszerelés fejlesztése;
 - felszerelésében képessé tenni, képzésben pedig felkészíteni a határőrségi csapaterő állományát a katasztrófavédelmi- és veszélyhelyzeti feladatok ellátására és az együttműködési feladatok végrehajtására;
 - nagy teljesítményű lámpák, tartalék akkumulátorok beszerzése, áramfejlesztőről történő utántöltésük megoldása;
 - az állomány ellátásához szükséges hőtartó edények beszerzése, melegítőeszközök biztosítása;
 - az állomány védő- és felderítő eszközökkel való ellátásának, szolgálati ruhatárának további korszerűsítése (pl.: téli bevetési ruha);
 - szükség világító-eszközök (fáklyák, foszfor rúd) beszerzése;
 - az állomány részére a felszerelés elhelyezését biztosító hátizsák, hordtáska beszerzése.
- Az együttműködés új formáinak fejlesztése;
 - az összes együttműködő szerv bevonásával közös vezetési gyakorlatok végrehajtása, modellezve a bonyolult körülményeket;
 - kiemelt hangsúlyt kell fektetni az együttműködő szervek közötti az információk cseréjére, áramoltatására, tájékoztatására.

9. Befejezés

A biztonság komplexitásából adódóan minden állami szervének, így a Határőrségnek is megvan a feladata a veszélyhelyzetek elhárítása során. A Határőrség csak akkor tud összehangoltan tevékenykedni más szervekkel, ha állandó kapcsolatot tart fenn velük, részt vesz a különböző alkalmazási tervek kidolgozásában és begyakorlásában, ismeri a határterületen jelentkező főbb veszélyforrásokat és azok elhárításának a módját, az állományát folyamatosan felkészíti a várható feladatok végrehajtására. Ezen feladatrendszer, a gyakorlati tapasztalatok birtokában a határőrségi csapaterő eddig is kiváló szinten oldotta meg, szolgálva ezzel az állampolgárok biztonságát.

Felhasznált irodalom:

1. Teke András: Biztonságos biztonság? (Magyar Rendészet Bp. 2005/4)
2. Új Magyar Lexikon - Akadémiai Kiadó Budapest
3. Tömös Bertalan: A katasztrófa és környezetvédelem, az abban részt vevő határőr szervek lehetőségei, feladatai a határterületen - jegyzet tervezet 1998.
4. Dobos Attila – Kovács Gábor: A határőrség veszélyhelyzeti feladatrendszere – ZMNE Határőr tanszék, egyetemi jegyzet tervezet 2006.
5. <http://www.biztonsagpolitika.hu>